

Vår ref.
16/00572

Deres ref.
2015/16423/lg

Dato
01.02.2014

Ad: Innspill til «Veileder fremmede arter 2017 – risikovurdering av økologisk påvirkning»

Institutt for landskapsplanlegging (ILP) ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) leverer herved sin høringsuttalelse til vurderingsmetoden. Uttalelsen vår gjelder særlig karplanter og problemstillinger knyttet til vurdering av disse. Våre innspill påpeker noen forhold vi mener er av særlig betydning for effekten av metoden.

Landskapsarkitektur- og landskapsingeniørprofesjonene vil være blant sluttbrukere av en økologisk risikovurdering. ILP som ledende forsknings- og utdanningsinstitusjon innenfor fagfeltene i Norge stiller seg derfor undrende til at NMBU/ILP ikke er oppført som brukerinstans i denne sammenhengen. Det samme gjelder andre universiteter og høyskoler i Norge.

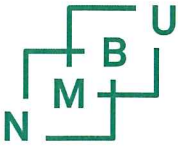
Vi påpeker at vi ønsker å bli inkludert i prosesser om dette temaet i fremtiden.

Generelle kommentarer

Veilederen framstår som en grundig redegjørelse for den valgte vurderingsmetoden. Det er positivt at metodikken og kriteriesettet gjennomgås og revideres og at det åpnes for innspill fra ulike brukergrupper. Likevel mener vi at det finnes noen prinsipielle svakheter i den metodiske tilnærmingen og resultatene den vil genere.

Metoden tar etter ILPs oppfatning for lett på det kulturhistoriske aspektet ved vurdering av fremmede arter både når det gjelder kunnskapsgrunnlaget og hvordan vurderingen blir håndterbart i praksis. Dette skal vi utdype nærmere under kommentarpunktene

ILP er dessuten sterkt bekymret for om resultatene framstår som mer vitenskapelig og uangripelig enn de egentlig er, siden metodikken innebærer en høy grad av antakelser og usikkerheter (som riktignok tematiseres i veilederen og skal synliggjøres i vurderingen). Ikke minst åpner metoden opp for personlige

observasjoner og vurderinger fra ekspertgruppens side. Dette er forståelig med henblikk på tilgjengelig vitenskapelig datagrunnlag men gjør det uhyre viktig at usikkerheten synliggjøres og kommuniseres godt i resultatene og risikokategoriene som offentliggjøres. Vi anser det som særlig viktig på bakgrunn av at listene i praksis i stor grad har blitt overført som ferdig mal i planlegging og forvaltningen istedenfor at de behandles som kunnskapsgrunnlag.

Store usikkerheter i noen av parameterne som skal inngå i modelleringen, kan gi vesentlige utslag i metoden og bør behandles forsiktig. ILP har ikke gått nærmere inn i hele kriteriesettet men er svært bekymret for om faktagrunnlaget blir riktig.

Vi ønsker i det følgende å kommentere særlig de valgte avgrensningene og definisjonene som presenteres i veilederen samt brukervennlighet av sluttproduktet.

Kommentarer til avgrensninger og definisjoner

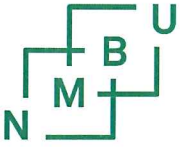
2.4.1. Historisk avgrensning

Valg av 1800 som avgrensning for hvilke innførte arter som anses som fremmede arter virker lite formålstjenlig. Veilederen medgir at dette er et «nokså vilkårlig tidspunkt» og begrunner skillet med mangelfull kunnskap om hvilke arter som fantes i Norge før ca. år 1800 og med et ønske om å unngå mange tvilstilfeller. Vi stiller oss tvilende til at kunnskapen om hvilke arter som fantes her etter 1800 er særlig bedre for de påfølgende tiårene. Det finnes noen lister, herbarier, dokumentasjoner av vitenskapsmenn, men dette materialet er nokså ensidig (eller ikke) belyst. Hvordan skal det da i tillegg kunne avgjøres om arten hadde reproduserende bestander før eller først etter 1800 – et vesentlig kriterium for at den skal risikovurderes? Dette virker særlig utfordrende med tanke på skillet mellom pkt. 2 og 3. Og selv om man tar opp publikasjoner fra 1800-tallet så skal man være forsiktig med tolkningen. Begreper som «fremmed», «spredning» etc. ble diskutert på en helt annen måte enn i dag.

Botanisk hage i Oslo ble grunnlagt 1814, Oslo universitet 1811, de første publikasjoner om norske (natur-)planter kom først i andre halvdel av 1800-tallet, det samme gjelder for fotografier etc. Det sier noe om muligheten til en systematisk og vitenskapelig tilnærming til temaet som først er tilstede rundt 1880. Kravet om etterprøvbare og vitenskapelighet, som formuleres for risikovurderingen, tilsier derfor valg av et noe senere tidspunkt for avgrensningen. ILP anser det dessuten som viktig at det inkluderes en fagperson med kulturhistorisk kompetanse i ekspertgruppens arbeid.

2.4.2 Taksonomisk avgrensning

I landskapsarkitektur- og hagebrukstradisjonen er bruk av sorter svært utbredt. Vurderinger på artsnivå kan være praktisk for å avgrense og muliggjøre arbeidet med risikovurderinger, men ILP stiller seg undrende til at det ikke er nevnt noe om den rike tradisjonen for planteforedling og bruk av kultivarer i hager, park- og grøntanlegg. Sortenes egenskaper kan avvike i mindre eller større grad fra arten. Når vurderingen gjøres på artsnivå vil man kunne få en uønsket situasjonen der sorter som er uproblematisk, for eksempel ikke

formeringsdyktige, i praksis blir valgt bort, fordi arten vurderes som problematisk og står i svartelista. Det bør komme fram i vurderingen at det kan finnes kultivarer eller varieteter som representerer mindre eller ingen risiko for skade for det biologiske mangfoldet, selv om arten er vurdert til å ha høy risiko. Dette vil gi et mer differensiert bilde og vil være til hjelp for bruken av vurderingen i planlegging, prosjektering og forvaltning.

ILP vurderer det som viktig at vurderingen tar høyde for behovene som den store brukergruppen av landskapsarkitekter og andre planleggere representerer og anbefaler at generell kompetanse om grøntanleggsplanter inkluderes i ekspertgruppen.

2.4.3. Økologisk avgrensing

Det framstår som noe uklart hva som inngår i unntakene bruks- og produksjonsart og bruks- og produksjonsareal. Vurderes bruksarealer innenfor park, hage og grøntanlegg samt (bruks)artene i disse arealene til å falle inn under unntaket?

3.2. Artsegenskaper:

Bakgrunnsinformasjon om artsegenskaper skal ifølge veilederen også inkludere ikke-vurderte effekter. Herunder listes det bl.a. effekter på økosystemtjenester. Dette er et viktig moment men bør defineres nærmere. Vi går utfra at det her skal omtales artsrelevante momenter for alle fire grupper av økosystemtjenester slik de omtales i NOU 2013:10 og at dette også vil inkludere artenes kulturhistoriske betydning.

Kommentar til synliggjøring av regionale forskjeller

Det er svært positivt at vurderingen i denne omgang skal ta hensyn til større regionale forskjeller. ILP stiller likevel spørsmål ved om det er riktig at den høyeste av de regionale risikovurderingene skal ligge til grunn for hovedvurderingen. Vi anser det dessuten som svært viktig at informasjon om regionale forskjeller synliggjøres allerede i hovedvurderingen og ikke bare som en tilleggsinformasjon. Dette kan f.eks. løses ved å angi det respektive intervallet i hovedvurderingen.

Kommentar til bruk av skjønn kontra dokumenterbare data.

Det vises i appendiks I *Kriteriesett fremmede arter 2017: risikovurdering av økologisk påvirkning (Hanno Sandvik)* til fordelene ved å bruke kvantitativ metode i risikovurderingen fremfor kvalitativ. Blant annet vises det til fordelene ved redusert subjektivitet ved å redusere ekspertenes bruk av skjønn. På den ene siden framstår metoden som vitenskapelig fundert, på den andre siden kan etter vår oppfatning risikobedømmingen av enkeltarter i stor grad være fundert på ekspertenes subjektive skjønn. Vil dette bli tilstrekkelig synliggjort i artsobservasjonene og i svartelista? *Det er i kapittel 2.8 Usikkerhet, risiko og mørketall* presisert at synliggjøring av usikkerhet i sluttproduktet er viktig for

vurderingens vitenskapelige integritet. Men vil angivelse av usikkerhet være tilstrekkelig? I punktet 1.4. *Etterprøvnbarhet som et generelt krav* er det i starten av kapittelet slått fast at «vurderinga av arter skal være etterprøvnbar». Men på side 6 (ca. midt på siden) står det «Dokumentasjonen kan være av egne observasjoner og egne betraktninger/analyser av den relevante situasjonen for arten». Vi mener det er nødvendig å stille spørsmål ved i hvor stor grad vurderinger basert på skjønn egentlig er etterprøvbare og ivaretar vitenskapelig integritet.

ILP stiller spørsmål ved om dette er et godt nok fundament til å gi riktige risikobedømmelser.

Kommentarer til brukervennlighet av risikovurderingen

Brukervennlighet og tilgjengelighet av dataene i etterkant av selve risikovurderingen omtales i liten grad i veilederen – utover transparens i metodikken. ILP går ut fra at innsynsløsningen for publikum, som nevnes i veilederen, vil innebære tilgangsmulighet til hele datasettet, noe som vil være viktig for å kunne bruke resultatene på en konstruktiv måte i planlegging og forvaltningen. Vi ønsker å påpeke at brukervennlige løsninger bør stå sterkt når oppbygging og funksjoner i databasen designes, ikke bare for arbeidet i ekspertgruppen, men også når det gjelder sluttbrukere. For å sikre gode løsninger for sluttbrukere bør disse legges til rette for før selve vurderingsprosessen starter opp.

For at databasen kan brukes effektivt av sluttbrukere vil det være en klar fordel å kunne eksportere data fra risikovurderingen i tabellform for å kunne sammenstille og sortere etter ulike parametere og utfra hva de trengs til. Dessuten er det viktig at endringer i forhold til tidligere datasett og vurderinger blir sporbare. Det gjelder særlig for de artene der det skjer endringer i risikoklassen.

Risikovurderingen vil være et viktig kunnskapsgrunnlag for landskapsarkitekter og andre i arbeidet med planlegging, prosjektering og forvaltning av landskapet og norsk natur, ikke minst i det framtidige arbeidet med miljørisikovurderinger som forskriftet om fremmede organismer gir pålegg om. ILP vurderer det som viktig at vurderingen tar høyde for behov i den store brukergruppa som landskapsarkitekter representerer.

Med vennlig hilsen

Anne Katrine Geelmuyden
Professor
Seksjonsleder

Ingerd Solfeld
Førsteamanuensis

Corinna S. Clewing
Universitetslektor